

ทำอย่างไรให้เป็นครูที่สร้างสรรค์สำหรับนักสร้างสรรค์ตัวน้อย

How to Be a Creative Teacher for Young Creators

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ

Sasilak Khayankij

รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Corresponding author. E-mail: preawja@yahoo.com

Received: March 20, 2019

Revised: August 21, 2019

Accepted: August 21, 2019

บทคัดย่อ

ครูปฐมวัยเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก ครูต้องเข้าใจ เห็นคุณค่า และส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และเป็นต้นแบบของการคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก อย่างไรก็ตามครูปฐมวัยยังไม่สามารถจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากครูยังขาดประสบการณ์และความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างทางการคิดสร้างสรรค์ ครูมักคุ้นชินกับการควบคุม กำกับ และจำกัดขอบเขตของเด็กมากกว่าการให้อิสระในการแสดงออกทางความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ แนวทางการพัฒนาครูปฐมวัยให้สามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ได้แก่ 1) การสร้างทัศนคติทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ 2) การส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง และ 3) การสร้างความตระหนักรู้ต่อสุนทรีย์ประสบการณ์

คำสำคัญ: ครู สร้างสรรค์ นักสร้างสรรค์ตัวน้อย

Abstract

Early childhood teachers are key persons for developing children's creative thinking. To do that, they must understand, value, and support children to develop their creative thinking through everyday life activities. Besides, they need to be creative thinking model. However, Early childhood teachers, in general, cannot arrange art experiences in response to children's nature and development. This is because they lack experiences and understanding on arranging environment that enhance creative thinking. Also they are not creative thinking models. They tend to control and frame children. On the contrary, they do not let children think, feel, or act freely although it is the key of creative thinking development. There are 3 guidelines for enhancing early childhood teachers arrange creative thinking activities for children 1) develop teachers' positive attitude on creative thinking, 2) enhance teachers' self-efficacy and 3) create teachers' awareness on aesthetic experience.

Keywords: Teacher, Creative, Young creators

บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์เป็นศักยภาพของมนุษย์ เป็นเขาวนปัญญาในการคิดเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวเด็กตั้งแต่ปฐมวัย โดยเด็กวัย 4-5 ปี มีศักยภาพด้านการคิดสร้างสรรค์ที่สูงที่สุด (อารี พันธุ์ณี, 2557; Engels, 2017) อย่างไรก็ตาม ความสามารถด้านนี้แปรผกผันกับอายุ เมื่อเด็กอายุมากขึ้นความสามารถด้านนี้มีแนวโน้มลดลง โดยเด็กวัย 10 ปี มีศักยภาพด้านการคิดสร้างสรรค์ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 30 ผลจากการทดสอบของนาซ่า สนับสนุนความคิดที่ว่า ระบบการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการลดลงของความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก (Engels, 2017)

การสร้างสรรค์ (creativity) การคิดสร้างสรรค์ หรือการคิดเชิงสร้างสรรค์ (creative thinking) เป็นคำที่นักการศึกษาใช้สลับไปมา ภายใต้อาณาเขตความหมายเหมือนกัน คือ “ความสามารถในการคิดใหม่ที่แตกต่างจากเดิม” แต่ต่างบริบทและมุมมอง กล่าวคือ ความคิดสร้างสรรค์เป็นการมองที่ “ผลผลิต” ของความคิด ในขณะที่การคิดเชิงสร้างสรรค์ หรือการคิดสร้างสรรค์ เป็นการมอง “กระบวนการ” ของความคิด (Fumoto, Robson, Greenfield, & Hargreaves, 2012) ความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่การผลิตสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ทั้งส่วนบุคคลหรือส่วนรวม เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการคิด เมื่อมีสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดความคิดหลากหลาย สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และ/หรือสามารถคิดค้นสิ่งประดิษฐ์แปลกใหม่ วิธีการใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น รวมถึงวิธีการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวข้องกับความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ความคิดคล่องแคล่วรวดเร็ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ เป็นการแสดงออกหรือทำสิ่งใหม่เฉพาะตนที่เป็นทั้งกระบวนการและผลผลิต และมีคุณค่าสำหรับตนเองและผู้อื่น (ทวีป อภิสิทธิ์, 2559; Mayesky, 2015) เด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ สิ่งแวดล้อมรอบตัวส่งผลต่อบุคลิกภาพ วิธีคิด ประสบการณ์ และพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้นการดูแลเมล็ดพันธุ์ความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่แล้วในตัวเด็กปฐมวัย จำเป็นต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของความคิดสร้างสรรค์ ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและจิตวิทยา ที่สำคัญครูปฐมวัยต้องเป็นแบบอย่างของความคิดสร้างสรรค์และเห็นคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก (Schirmacher & Fox, 2011)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยระบุเป็นวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การพัฒนามนุษย์ให้มีศักยภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย เพราะเป็นรากฐานของพัฒนาการและเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิต การลงทุนในเด็กปฐมวัยถือว่าการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด การพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยสามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตของประเทศ ในขณะเดียวกันช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนขจัดปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดในอนาคตได้ (วิระชาติ กิเลนทอง, 2560) เป้าหมายการพัฒนาเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 คือ การปลูกฝังคุณลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ หรือ 4Cs ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) การสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) การสื่อสาร (communication) และการร่วมมือร่วมพลัง (collaboration) (Mid-state Early Childhood Direction Center, 2014) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะด้านอื่นที่จำเป็นสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อ ข้อมูล และเทคโนโลยี ความยืดหยุ่นปรับตัวได้ ภาวะผู้นำ การริเริ่ม การผลิต

สร้าง และทักษะทางสังคม พลเมืองที่มีคุณภาพต้องได้รับการหล่อหลอมทักษะที่จำเป็นตั้งแต่ระดับปฐมวัย จำเป็นอย่างยิ่งที่การศึกษาไทย 4.0 ต้องเน้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ แล้วจึงทำให้ความคิดสร้างสรรค์เกิดเป็นผลผลิต เด็กต้องได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะการคิดวิเคราะห์ เพราะการคิดวิเคราะห์ทำให้เด็กตั้งข้อสงสัยต่อสิ่งที่เชื่อ แต่ความสามารถที่อาศัยการวิเคราะห์โดยไม่ได้สร้างอะไรขึ้นมาใหม่จะทำให้เสียโอกาสในอาเซียน ดังนั้นจึงต้องส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ควบคู่กันไป (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, สีนธะวา คามดิษฐ์, เฉลิมชัย มนุเสวต, วาสนา วิสุตาดา และนักรบ หมั่นลี, 2559) การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และการคิดแก้ปัญหา เป็นความสามารถทางสติปัญญา มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและพัฒนาขึ้นตามวัย ครูตั้งแต่ระดับปฐมวัยจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดสภาพการณ์ที่บ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กในห้วงอกงาม เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยการสร้างนวัตกรรมจากความคิดของตนเองได้

Pisano (2019) นำเสนอความคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมว่า ความคิดสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีการจัดการและวินัย (management and discipline) ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ วัฒนธรรมการสร้างนวัตกรรม (innovative culture) จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัย 1) ความอดทนต่อความล้มเหลว 2) ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทดลองอย่างมีวินัย 3) ความปลอดภัยทางจิตใจ แต่ตรงไปตรงมาในการวิพากษ์วิจารณ์ 4) การร่วมมือรวมพลังที่แต่ละคนมีสำนึกรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของตน และ 5) ความเป็นผู้นำในแนวระนาบ คุณลักษณะของนักคิด นักประดิษฐ์ นักสร้างสรรค์ สอดคล้องกับคุณลักษณะ 4Cs สำหรับเด็กปฐมวัยในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบ่มเพาะให้มีคุณสมบัติดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูปฐมวัยต้องเข้าใจเห็นคุณค่า และส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมตามหลักสูตรตลอดจนการเป็นแบบอย่างของการคิดสร้างสรรค์ (Schirmacher & Fox, 2011) ด้วยครูปฐมวัยเปรียบเสมือนแม่คนที่สองของเด็ก เป็นบุคคลสำคัญในการสร้างสัมพันธภาพที่นำไปสู่ความไว้วางใจ ซึ่งเอื้อให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นอิสระ

สถานการณ์การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในห้องเรียนปฐมวัย

ศิลปะเป็นกิจกรรมปลายเปิดที่กระตุ้นความสนใจใคร่รู้ของเด็กให้เข้าไปสำรวจ ค้นพบ ทดลอง และประดิษฐ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของการสร้างสรรค์ (Mayesky, 2015) กิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก งานวิจัยของ ลูกแก้ว มุกดา (2554) ได้นำเสนอข้อค้นพบที่ว่า ครูปฐมวัยยังไม่สามารถจัดประสบการณ์ศิลปะที่ตอบสนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก โดยขาดการสร้างแรงบันดาลใจแก่เด็กในการเริ่มทำกิจกรรม ครูมักจัดกิจกรรมซ้ำเดิม ไม่หลากหลาย เช่น วาดภาพระบายสี ฝึก ปะ ซึ่งเน้นงาน 2 มิติ และเลือกแสดงผลงานเฉพาะบางชิ้นงาน แสดงให้เห็นว่า แม้จบการศึกษาทางด้านปฐมวัย แต่ยังไม่สามารถจัดประสบการณ์ศิลปะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างที่ควรจะเป็น ดังตัวอย่างในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลงานศิลปะที่เด็กสร้างสรรค์ตามครูกำหนด ไม่สะท้อนความแตกต่างและเอกลักษณ์ของผลงานแต่ละชิ้น

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มิใช่เพียงการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้ทำศิลปะแต่เพียงอย่างเดียว หากรวมถึงการพัฒนาความสามารถในการคิดของเด็กให้มีความยืดหยุ่น สามารถคิดได้หลากหลายทิศทาง เพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ ปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและก่อให้เกิดประโยชน์ (ลักษณะ สรีวัฒน์, 2558) งานวิจัยของสุชานาฏ ไชยวรรณะ (2559) วิเคราะห์การปฏิบัติของครูปฐมวัยในการส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก ผลการวิจัยพบว่า ครูปฐมวัยยังขาดประสบการณ์และความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างทางการคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก เนื่องจากพบพฤติกรรมที่ครูปฐมวัยปฏิบัติน้อยในการส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก ได้แก่ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่แปลกใหม่ไม่ธรรมดาในมุมบทบาทสมมุติ การเข้าไปชวนเด็กพูดคุยเกี่ยวกับความคิดของเด็กเพื่อช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกหรือถ่ายทอดความคิด การยอมรับสิ่งที่เด็กทำผิดพลาดโดยไม่ว่ากล่าว การจัดกิจกรรมปลายเปิดให้เด็กเป็นผู้ตัดสินใจสร้างผลงานตามความคิดและความต้องการของตนเอง โดยปราศจากตัวแบบ และการเปิดโอกาสให้เด็กแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเล่นด้วยตนเองโดยไม่เข้าไปแทรกแซงหรือช่วยเหลือ

เมื่อพิจารณาประเด็นการเป็นแบบอย่างทางการคิดสร้างสรรค์ นอกจากการให้คุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของครูที่พึงกระทำในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก คือ การใช้คำถามปลายเปิด ข้อมูลจากงานวิจัยของชนภา แสงจำปา (2551) พบว่า ครูมักใช้คำถามประเภททวนความจำในการสนทนากับเด็กแทนการใช้คำถามปลายเปิด แสดงให้เห็นว่า ครูมักคุ้นชินกับการควบคุม กำกับ และจำกัดขอบเขตของเด็กมากกว่าการให้อิสระในการแสดงออกทางความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนับสนุนให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และใช้ทักษะการคิดสร้างสรรค์ คือ การให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการเล่นอิสระในบริบทต่าง ๆ โดยเฉพาะบทบาทสมมุติ เป็นกิจกรรมการเล่นที่เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์สูงสุด (Fumoto et al., 2012) แต่สิ่งที่พบในห้องเรียนปฐมวัยในทุกวันนี้ คือ เด็กถูกจำกัดให้เรียนรู้ตามที่ครูกำหนดมากกว่ากิจกรรมที่เด็กได้ริเริ่มเอง และที่สำคัญคือ ช่วงเวลาในการเล่นอิสระอย่างต่อเนื่องในแต่ละวันน้อยกว่า 45 นาที นอกจากนี้ในกิจกรรมสร้างสรรค์ซึ่ง

เป็นหนึ่งในกิจกรรมหลักตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านการจัดประสบการณ์ศิลปะ พบว่า เด็กยังถูกตีกรอบให้ต้องสร้างชิ้นงานตามแบบแผน ซึ่งลดทอนโอกาสในการสร้างสรรค์ของเด็ก ด้วยหัวข้อที่ถูกระบุไว้ วิธีการที่ต้องทำตามขั้นตอน สื่ออุปกรณ์และเวลาที่ถูกจำกัด รวมไปถึงการประเมินผลที่เน้นความสวยงามตามความคิดและรสนิยมของครูมากกว่าการให้คุณค่าที่กระบวนการสร้างผลงาน โดยความสามารถที่แท้จริงของเด็ก

ในต่างประเทศพบปัญหาในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ครูปฐมวัยส่วนหนึ่งของประเทศออสเตรเลียไม่เชื่อในความสามารถของตนเอง (self-efficacy) ในการจัดประสบการณ์ศิลปะ แต่รู้สึกมั่นใจในการจัดประสบการณ์คณิตศาสตร์และภาษามากกว่าการจัดประสบการณ์ศิลปะ ส่งผลให้เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้ผ่านการทำงานศิลปะ (Garvis & Pendergast, 2011) และส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้ง ๆ ที่ปฐมวัยเป็นวัยที่มีศักยภาพของจินตนาการและการคิดสร้างสรรค์สูงสุด

ครูปฐมวัยเป็นบุคคลสำคัญต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องมีทัศนคติทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ และมีความมั่นใจในทักษะพื้นฐานของตนเอง เช่น ทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกในการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก โดยอุปสรรคที่สกัดกั้นโอกาสในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์คือ วัฒนธรรมของโรงเรียน เช่น ไม่มีการแบ่งปันความคิดเห็นร่วมกัน มีข้อจำกัดเรื่องเวลา หลักสูตรมิได้บูรณาการหรือให้คุณค่ากับความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่มีข้อจำกัด ข้อมูลจากงานวิจัย พบว่า ครูขาดเพื่อนหรือบุคคลภายนอกที่มีความรู้ในการสนับสนุนให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Davies, Jinda-Snape, Digby, Howe, Collier, & Hay, 2014) นอกจากนี้ยังพบว่า การสอนในปัจจุบันถูกกำหนดโดยหลักสูตรซึ่งมีความตายตัว ส่งผลให้ครูขาดอิสระในการบูรณาการศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมทั้งสุนทรียประสบการณ์สู่การสอน ในขณะที่การเป็นครูที่สร้างสรรค์คือ ความเป็นมืออาชีพ มีความเชื่อมั่นในพลังของการเรียนรู้เชิงรุก รู้ว่าอะไรคือจุดแข็งหรือจุดอ่อนของเด็ก สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระในการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อให้เด็กบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Kong, 2011) ครูจึงต้องก้าวข้ามข้อจำกัดต่าง ๆ พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการจัดประสบการณ์เรียนรู้และมีทัศนคติทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาด้านสุนทรียประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ในวัยที่เหมาะสม ครูปฐมวัยเปรียบเสมือนศิลปินผู้สร้างสรรค์ประสบการณ์เรียนรู้และสัมพันธภาพที่อบอุ่น ไว้วางใจ และเกื้อกูลแก่เด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นใจและปลอดภัยที่จะเปิดรับ สำรวจ ทดลอง สืบค้น สิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยใช้ประสาทสัมผัสทุกช่องทางในการเรียนรู้ อันจะนำมาซึ่งการเติบโตของจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

ครูปฐมวัยเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด มีบทบาทสำคัญในการจัดสภาพการณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ครูต้องสนับสนุนให้เด็กได้เล่นอิสระ ซึ่งเด็กจะได้สร้าง ค้นพบ สำรวจ และจินตนาการ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยทั้งทางกายภาพและจิตใจ เป็นแบบอย่างของการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เดียวกันต้องเปิดรับ รับฟัง และไม่ยึดติดกับความถูกต้องตามมองมุมหรือความคิดของตน หากเปิดใจยอมรับความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น เป็นตัวอย่างของพฤติกรรมที่ต้องการให้เด็กเป็นชื่นชมเมื่อเด็กคิดสร้างสรรค์ คิดแตกต่างหรือคิดแหวกแนว สนับสนุนให้เด็กได้ทำงานร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม (Edgar, Faulkner, Franklin, Knoblach, & Margan, 2008) รวมทั้งใช้คำถามระดับสูงที่หลากหลายเพื่อให้เด็กฝึกฝน

ทักษะการคิด จินตนาการถึงความเป็นไปได้ของคำตอบที่มากกว่าหนึ่งคำตอบ ความคิดยืดหยุ่น ความคิดละเอียดลออ ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดริเริ่ม เกิดขึ้นได้จากการที่ครูเลือกใช้คำถามที่ถูกต้องกับเด็ก (พิมลวรรณ จิต โดภาย และวรวรรณ เหมชะญาติ, 2557) ที่สำคัญคือ การตระหนักรู้ในตนเองและพยายามพัฒนาตนเองให้เป็นครูผู้สร้างสรรค์ที่สามารถบูรณาการประสบการณ์ศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมทั้งสุนทรียประสบการณ์ให้เกิดขึ้นในห้องเรียนได้อย่างสอดคล้องลงตัว

แนวทางการพัฒนาครูให้เป็นผู้สอนที่สร้างสรรค์

การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความคิดสร้างสรรค์เป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งเพื่อตอบโจทย์แผนการพัฒนาประเทศด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้วยธรรมชาติของเด็กวัยนี้ที่เรียนรู้จากการเลียนแบบ การเล่น การลงมือกระทำ โดยใช้ประสาทสัมผัส เด็กเปิดรับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วยความสนใจใคร่รู้ อยากรู้ อยากทดลอง ครูปฐมวัยจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก ซึ่งความคิดความเชื่อของครูส่งผลต่อการปฏิบัติ ดังนั้นการพัฒนาครูให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวไปสู่การเป็นผู้สอนที่สร้างสรรค์ ผู้เขียนศึกษาเอกสารและงานวิจัย โดยรวบรวมและสรุปแนวทางการพัฒนาครูให้สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก ดังต่อไปนี้

1. การสร้างทัศนคติทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์

ครูที่ชื่นชอบการสร้างสรรค์จะให้คุณค่ากับความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และเป็นแบบอย่างทางความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ครูประเภทนี้จะสนับสนุนให้เด็กบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ของความคิดสร้างสรรค์ซึ่งมีอยู่แล้วในตัวให้เจริญงอกงาม (Mayesky, 2015) ทัศนคติทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ของครูย่อมนำมาซึ่งการเห็นคุณค่าและความพยายามในการจัดประสบการณ์ที่เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงต้องปรับเปลี่ยนมุมมองให้ครูเปิดใจและเห็นคุณค่าของศิลปะ โดยสนับสนุนให้ครูมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ศิลปะ เมื่อรู้และเข้าใจจึงเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญ แล้วจึงนำไปสู่การถ่ายทอดหรือจัดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ วิธีการที่พัฒนาความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ การฟังบรรยาย การเข้ารับการอบรม การสะท้อนความคิด การให้ผลย้อนกลับ และสุนทรียสนทนา

นอกจากนี้การจัดโอกาสให้ครูได้มีประสบการณ์ตรงกับกิจกรรมที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ ได้ลงมือสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยตนเอง ทำให้ครูเกิดความมั่นใจในการคิดสร้างสรรค์และรับรู้ความสามารถของตนเองมากขึ้น อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การทำงานแบบร่วมมือร่วมพลัง รวมทั้งการสะท้อนความคิดระหว่างเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลภายนอกเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยครูให้มีความเชื่อมั่นในคุณค่าของศิลปะและมั่นใจในความสามารถของตนในการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Davies et al., 2014) ทั้งนี้ควรจัดรายวิชาให้นิสิตนักศึกษาครูปฐมวัย ได้มีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์ตรงในการทำงานศิลปะ รวมทั้งการสะท้อนประสบการณ์เรียนรู้คู่กับการเรียนรู้สาระตามศาสตร์ เพื่อใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ อันนำไปสู่ความสามารถในการสร้างสรรค์แผนการสอนและความมั่นใจในการจัดประสบการณ์ที่บูรณาการความคิดสร้างสรรค์และศิลปะกับศาสตร์อื่น ๆ (Chen, 2014; Lim, 2005) ดังตัวอย่างในภาพที่ 2 และ 3 นิสิตชั้นปีที่ 2 สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยใช้กระบวนการ 6 ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (ก.ค. - ธ.ค.) 2562

I-design ในรายวิชาศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อให้มีประสบการณ์ตรงในการทำกิจกรรมที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การออกแบบร่าง การสร้างผลงาน และการร้อยเรียงงานศิลป์ (วาทีณี บรรจง, 2561)

ภาพที่ 2 นิสิตสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในรายวิชาศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้กระบวนการ I-design

ภาพที่ 3 นิสิตนำเสนอผลงานสร้างสรรค์จากกระบวนการ I-design โดยประดิษฐ์เครื่องประดับ ได้แก่ แหวน กำไล สร้อยคอ มงกุฎ จากเทคนิคการร้อย การติด การระบายสี

2. การส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง

การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จ Bandura (1997) กล่าวว่า บุคคลที่รับรู้ความสามารถของตนเองสูงเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีความกล้าเผชิญหน้าต่อปัญหาต่าง ๆ ไม่กลัวความล้มเหลว หรือแม้เผชิญกับสิ่งที่ยากก็จะมีความพยายามทำให้สำเร็จ โดยมีความคาดหวังถึงผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นสูง ส่วนบุคคลที่รับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ มักพยายามหลีกเลี่ยงต่อการเผชิญปัญหา ขาดความมั่นใจว่าตนเองจะทำสิ่งนั้น ๆ ได้สำเร็จ คิดว่าสิ่งที่ตนต้องทำนั้นยาก และมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นต่ำหรือปานกลาง ทำให้ขาดความพยายามในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ การรับรู้ความสามารถของตนเองจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดสมรรถนะในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยทั้งทักษะและความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง

ครูที่รับรู้ความสามารถของตนเองจะมีสุขภาพจิตที่ดี และมีประสิทธิภาพมากกว่าครูที่สงสัยในความสามารถของตน การรับรู้ความสามารถของตนเองสามารถทำนายความพยายามในการทำสิ่งต่าง ๆ สามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรค และสร้างแรงจูงใจสำหรับตนเองได้ (Morris, 2017) ดังนั้นเมื่อครูรู้ว่าตนเองสามารถส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ ก็จะมีแรงจูงใจในการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก และเมื่อครูเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการจัดประสบการณ์ศิลปะย่อมนำมาซึ่งความสุข ความสบายใจ และพลังงานบวก ในการพยายามค้นหาสิ่งใหม่เพื่อจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก (Garvis & Pendergast, 2011) อย่างไรก็ตาม การรับรู้ความสามารถของตนเองของครูขึ้นอยู่กับ การได้รับการสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของชีวิตการเป็นครู หากได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องจะนำมา

ซึ่งความคงอยู่ของการรับรู้ความสามารถของตน ดังนั้น โรงเรียนจึงควรสนับสนุนครูใหม่ที่เพิ่งเข้าสู่วิชาชีพครูให้มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ค้นหาแนวทางและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงปีแรกของการทำงาน (Hoy & Spero, 2005)

แนวทางการสนับสนุนครูใหม่ของสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลายในการพัฒนาวิชาชีพครู ได้แก่ การประชุมพิเศษ การพัฒนาความเป็นมืออาชีพ การชี้แนะ และการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยสนับสนุน ซึ่งครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี กล่าวว่า ควรให้ครูใหม่ได้รับคำแนะนำจากผู้ชี้แนะที่มีคุณภาพและสอนในระดับชั้นเดียวกัน ผู้ชี้แนะไม่ควรตัดสิน แต่ควรให้การชี้แนะที่ช่วยให้พัฒนาขึ้น โดยผู้ชี้แนะควรดูแลครูใหม่อย่างมืออาชีพ และประชมุร่วมกันเป็นประจำระหว่างครูใหม่และกลุ่มที่ช่วยสนับสนุน เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสอน ซึ่งช่วยให้ครูใหม่สามารถจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ (Howard, 2016)

งานวิจัยของ Byrge and Tang (2015) แสดงให้เห็นว่า สามารถเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเอง ด้านการคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยการอบรมที่เรียกว่า “Embodied creativity training” ซึ่งเป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่พนักงานฝึกหัดจำนวน 180 คน เป็นเวลา 9 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีการรับรู้ความสามารถตนเอง ด้านการคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น และสามารถสร้างผลงานที่มีความสร้างสรรค์ได้ดีขึ้น กระบวนการฝึกอบรม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การนำเข้าสู่การอบรม เป็นการเตรียมความพร้อมแก่ผู้เข้าอบรมด้วยการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์ 2) การฝึกความคิดสร้างสรรค์ เป็นการฝึกให้ใช้จินตนาการและใช้ความคิดอย่างหลากหลายเพื่อแก้ปัญหาตามบทบาทและสถานการณ์ต่าง ๆ 3) การฝึกปฏิบัติ เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เข้าอบรมได้ทำงานร่วมกันตามกระบวนการสร้างสรรค์อย่างเข้มข้น เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการในธุรกิจ 4) การจัดงานนักลงทุนทางการเงิน ผู้เข้าอบรมจะได้นำเสนอความคิดทางธุรกิจของตนเอง ความคิดที่ดีที่สุดจะได้รับรางวัลชนะเลิศ และ 5) การสะท้อนคิด เพื่อให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผลจากการสัมภาษณ์พนักงาน พบว่า พนักงานเปิดใจยอมรับมากขึ้น มีความสามารถในการสร้างความคิดใหม่ ๆ มีความสนใจใคร่รู้ มีความตระหนักในการคิดสร้างสรรค์ และมีทัศนคติที่ดี แนวทางดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับบริบททางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์แก่ครูปฐมวัย หากครูได้ฝึกฝนการใช้จินตนาการและการคิดอย่างหลากหลายในการแก้ปัญหา ย่อมนำไปสู่การเห็นคุณค่าของการคิดสร้างสรรค์ และการรับรู้ในความสามารถและคุณค่าแห่งตน สอดคล้องกับ Kemple and Lee (2014) ที่กล่าวว่า ครูที่มีประสบการณ์ด้านการคิดสร้างสรรค์และมีคุณลักษณะที่เปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มีแนวโน้มที่จะออกแบบการสอนที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก

3. การสร้างความตระหนักรู้ต่อสุนทรียประสบการณ์

แนวทางหนึ่งที่ช่วยพัฒนาครู คือ การสร้างความตระหนักรู้ด้านสุนทรียประสบการณ์ ด้วยสุนทรียประสบการณ์เกี่ยวข้องกับความงาม เป็นความซาบซึ้งในคุณค่าของความงามทั้งจากธรรมชาติ และศิลปะ (บุษบงตันดวงศ์ และศศิลักษณ์ ขยันกิจ, 2551) เมื่อเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ย่อมนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ เพราะการทำงานศิลปะเปรียบเสมือนการเดินทางที่ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะพบกับสิ่งใดระหว่างทาง เป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย “สร้างใหม่” (“Re” factor) ได้แก่ คิดใหม่ พิจารณาใหม่ สลับสับเปลี่ยน ทำให้ละเอียด ทำให้มั่นใจ ทำกระบวนการใหม่ เขียนใหม่ และปรับมโนทัศน์ใหม่ (Edward, 2006)

Khayankij (2019) ทำวิจัยโดยนำจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการส่งเสริมการตระหนักรู้ด้านสุนทรีย-
 ประสพการณ์สำหรับนิสิต ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย พบว่า ครูปฐมวัยทั้งประจำการและก่อนประจำการ
 ควรได้รับการส่งเสริมให้ตระหนักรู้ต่อสุนทรียประสพการณ์ ผ่านบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เปิดกว้างทางความคิด
 และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ลงมือกระทำ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนการเรียนรู้ ได้แก่ ขั้นที่ 1 สร้างความผ่อนคลาย
 โดยการจัดห้องเรียนให้สวยงามและสำรวจสถานะความพร้อมของใจในการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ
 ตามแนวจิตตปัญญา เป็นการเรียนรู้มน โนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียประสพการณ์ผ่านการทบทวนความรู้เดิม การทำ
 กิจกรรมศิลปะที่หลากหลายและการสะท้อนการเรียนรู้ และขั้นที่ 3 การเขียนบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ เป็นการ
 ตกผลึกประสพการณ์เรียนรู้ผ่านการเขียนหรือการวาดรูป (ดังภาพที่ 4) โดยประสพการณ์ระหว่างการเรียนรู้
 ในรายวิชา คือ การออกแบบแผนพัฒนาตนเองด้านสุนทรียประสพการณ์ นิติปฏิบัติกิจกรรมที่พัฒนามิตีด้านใน
 คือ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก อย่างสม่ำเสมอ ตลอด 4 สัปดาห์ ได้แก่ การรดน้ำและดูแลต้นไม้ การฟังเพลงบรรเลง
 การสเก็ตภาพ การระบายสี การเล่น โยคะ และการสวดมนต์ทำสมาธิ

ผลที่เกิดขึ้น ได้แก่ ทักษะคิดต่อเด็ก คือ การเปิดรับฟังความคิดเห็นของเด็ก เคารพและชื่นชมในคุณค่า
 ของเด็กแต่ละคน ทักษะคิดต่อตนเอง คือ การตระหนักในความงาม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น
 ความนุ่มนวล น้ำเสียง การใส่ใจในความงามรอบตัว และทักษะคิดต่อสุนทรียประสพการณ์ คือ ความรู้ความเข้าใจใน
 การจัดกิจกรรมกับเด็ก และตระหนักว่าสุนทรียประสพการณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัย
 กล่าวได้ว่าการจัดให้ครูได้รับสุนทรียประสพการณ์จะทำให้ครูมีประสพการณ์ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
 ของตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสพการณ์ตรงเพื่อนำมาออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
 ให้กับเด็กได้ สอดคล้องกับที่ Schleder and Stoltz (2014) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญมากใน
 การพัฒนามนุษย์ให้สามารถบรรลุศักยภาพ การตระหนักรู้ และอิสรภาพ

ภาพที่ 4 บันทึกสะท้อนการเรียนรู้และแผนพัฒนาสุนทรียประสพการณ์รายบุคคล

การบ่มเพาะศักยภาพของการคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กปฐมวัยให้คงอยู่และงอกงามตามวัยได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องเป็นผู้ให้คุณค่ากับการคิดสร้างสรรค์ โดยครูต้องพัฒนาตนเองให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ได้ การปรับเปลี่ยนความคิดของครูให้มีทัศนคติทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ความสามารถของตนเองว่า สามารถพัฒนาตนไปสู่การสอนที่ดีกว่าเดิมได้ และการตระหนักรู้ต่อสุนทรียประสบการณ์เป็นแนวทางที่พัฒนาความสามารถในการสอนอย่างสร้างสรรค์ให้แก่ครูปฐมวัยได้ โดยครูได้ลงมือกระทำผ่านสุนทรียประสบการณ์และประสบการณ์ทางศิลปะที่หลากหลาย ด้วยศิลปะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ รวมทั้งการสะท้อนความคิดเพื่อสร้างความหมายต่อประสบการณ์นั้น ๆ ภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลาย เปิดกว้างทางความคิด ไม่ตัดสิน ในขณะเดียวกันเชื่อเชิญให้กล้าลงมือกระทำในสิ่งที่ไม่คุ้นเคย แม้ว่าเด็กเป็นนักสร้างสรรค์และปรมาจารย์ด้านการเล่น แต่ยังต้องการครูเพื่อช่วยในการพัฒนาความคิดและทำให้ความคิดกระจ่างชัด นำไปสู่การตระหนักในความแตกต่าง หลากหลาย และความเหมือนของปรากฏการณ์ทางศิลปะ (Samuelsson, Carlsson, Olsson, Pramling, & Wallerstedt, 2009)

บทสรุป

บริบทที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ ประกอบด้วย สื่ออุปกรณ์ปลายเปิด กิจกรรมที่เด็กได้เลือกหรือริเริ่มเอง การใช้เวลาและพื้นที่ในการเล่น หลักสูตรที่สร้างสรรค์คือ หลักสูตรที่บูรณาการและให้คุณค่าของการคิดสร้างสรรค์ในทุกกิจกรรม และครูผู้สร้างสรรค์ ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างของการคิดสร้างสรรค์ การใช้คำถามปลายเปิด การสร้างสัมพันธ์ที่อบอุ่น อ่อนโยน ไว้วางใจ การให้คุณค่ากับความคิดสร้างสรรค์ โดยครูปฐมวัยเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ของความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่แล้วในตัวเด็กในห้วงยาม โดยเฉพาะในวัย 4-5 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์สูงสุด เรียกได้ว่า เด็กเป็นศิลปินโดยกำเนิด

ความคิดสร้างสรรค์เป็นศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็กทุกคน เด็กควรได้รับ โอกาสในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในห้วงยาม ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กและมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะช่วยให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น และคงอยู่โดยไม่ลดไปตามวัย แนวทางการพัฒนาครูให้เป็นผู้สอนที่สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็ก ได้แก่ 1) การสร้างทัศนคติทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ ครูต้องปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อเปิดใจและเห็นคุณค่าของศิลปะ โดยสนับสนุนให้ครุมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ศิลปะ 2) การส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง เมื่อครูรับรู้ว่าตนเองสามารถส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ ก็จะมีแรงจูงใจในการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก การฝึกอบรมตามกระบวนการที่ถูกออกแบบมาให้ครูได้เรียนรู้การคิดสร้างสรรค์อาจเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาครูให้เชื่อมั่นในตนเองเพื่อสอนเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์ได้ 3) การสร้างความตระหนักรู้ต่อสุนทรียประสบการณ์ เมื่อครูได้สัมผัสประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ความงาม และศิลปะย่อมนำไปสู่ความเบิกบาน ผ่อนคลาย และเป็นอิสระ ซึ่งเป็นประสบการณ์ของความลื่นไหล (Flow) อันนำไปสู่ศักยภาพสูงสุดของการปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ เมื่อครูตระหนักและเห็นคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ ย่อมนำมาซึ่งการจัดโอกาสและประสบการณ์ในทำนองเดียวกัน เพื่อให้เด็กได้เข้าถึงศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ของตน

สถาบันผลิตครูปฐมวัยควรบรรจุรายวิชาที่เตรียมนิสิตนักศึกษาครูให้มีประสบการณ์ตรงกับสุนทรียประสบการณ์และประสบการณ์ทำงานศิลปะที่หลากหลาย โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองภายใน

ให้มีความเข้าใจ ตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหนึ่งในการคิดที่สำคัญของการเป็นนักสร้างสรรค์ นักประดิษฐ์ และนักพัฒนา นำไปสู่การเติบโตทางวิชาชีพของการเป็นครูผู้สร้างสรรค์ ผู้ที่มีอิสระทางความคิด มีความสามารถในการบูรณาการศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมทั้งสุนทรียประสบการณ์ผู้สอน เพื่อสร้างสรรค์ประสบการณ์เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละคน เสริมจุดแข็ง ก้าวข้ามข้อจำกัด เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและบรรลุเป้าหมายของการสอนที่ตั้งไว้

บรรณานุกรม

- ชนาภา แสงจำปา. (2551). การศึกษาการใช้คำถามของครูอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ทวีป อภิลิทธิ. (2559). กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษบง ดันติวงศ์ และศศิลักษณ์ ชัยนกิจ. (2551). สุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารครุศาสตร์*, 36(1), 70-85.
- พิมลวรรณ จิตโตภาย และวรวรรณ เหมชะญาติ (2557). ผลของการใช้คำถามตามทฤษฎีของบลูมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอายุ 7 ปี. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 9(1), 256-267.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์, สินธวา คามศิษฐ์, เจลิมชัย มนุเสวต, วาสนา วิสฤตภา และนักรบ หมั่นลี. (2559). *การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลักขณา สริวัฒน์. (2558). *การรู้จักคิด*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ลูกแก้ว มุกดา. (2554). การศึกษาบทบาทของครูในการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรีเขต 3 อำเภอเดิมบางนางบวช. (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- วาทีณี บรรจง. (2561). นวัตกรรมแบบตัวน้อย: การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผ่านประสบการณ์ศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 330-347.
- วีระชาติ กิเลนทอง. (2560). *การพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อสังคมที่เสมอภาคและเศรษฐกิจที่ยั่งยืน*. สืบค้นจาก https://www.pier.or.th/wp-content/uploads/2017/02/aBRIDGED_2017_005.pdf
- สุชานาฏ ไชยวรรณ. (2559). การวิเคราะห์การส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์สำหรับเด็กอนุบาลของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองนครสวรรค์ เขต 1 อำเภอเมืองนครสวรรค์. (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.
- อารี พันธุ์มณี. (2557). *ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy the exercise of control*. New York: W. H. Freeman and company.
- Byrge, C., & Tang, C. (2015). Embodied creativity training: Effects on creative self-efficacy and creative production. *Thinking Skills and Creativity*, 16(June), 51-61. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.tsc.2015.01.002>

- Chen, Y. (2014). A study on early childhood educators' aesthetic teaching beliefs and practices in Taiwan. *Asia-Pacific Journal of Research in Early Childhood Education*, 8(3), 21-39. Retrieved from <http://www.pecerajournal.com/?page=5&a=65985>
- Davies, D., Jinda-Snape, D., Digby, R., Howe, A., Collier, C., & Hay, P. (2014). The roles and development needs of teachers to promote creativity: A systematic review of literature. *Teaching and Teacher Education*, 41(July), 34-41. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.tate.2014.03.003>
- Edgar, D. W., Faulkner, P., Franklin, E., Knoblach, N. A., & Margan, A. C. (2008). *Creative thinking: Opening up a world of thought*. Retrieved from www.acteonline.org
- Edward, L. C. (2006). *The creative arts: A process approach for teachers and children*. (4th ed). Upper Saddle River: Pearson/Merril/Prentice Hall.
- Engels, C. (2017). *We are born creative geniuses and the education system dumbs us down, according to NASA scientists*. Retrieved from <https://ideapod.com/born-creative-genius-es-education-system-dumbs-us-according-nasa-scientists/>
- Fumoto, H., Robson, S., Greenfield, S., & Hargreaves, D. (2012). *Young children's creative thinking*. London: SAGE.
- Garvis, S., & Pendergast, D. (2011). An investigation of early childhood teacher self-efficacy beliefs in the teaching of arts education. *International Journal of Education and Arts*, 12(9), 1-16.
- Howard, L. F. (2016). *Supporting new teachers: A how to guide for leaders*. California: Corwin.
- Hoy, A. W., & Spero, R. B. (2005). Change in teacher efficacy during the early years of teaching: A comparison of four measures. *Teaching and teacher education*, 21(4), 343-356.
- Kemple, K., & Lee, R. (2014). Preservice teachers' personality traits and engagement in creative activities as predictors of their support for children's creativity. *Creativity Research Journal*, 26(1), 82-94.
- Khayankij, S. (2019). Using the contemplative teaching method to enhance the awareness of the aesthetic experience of second-year students majoring in early childhood, *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 40(1), 142-148.
- Kong, A. (2011). Teachers as artists: A reading of John Dewey's art as experience. *Review of Higher Education and Self-learning*, 4(9), 35-40.
- Lim, B. (2005). Aesthetic experience in a dynamic cycle: Implications for early childhood teachers and teacher educators. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 25, 367-373. doi:10.1016/j.jecte.2005.01.010
- Mayesky, M. (2015). *Creative activities and curriculum for young children* (11th ed). Stamford: Cengage Learning.
- Mid-state Early Childhood Direction Center. (2014). *Preparing our littlest learners for the 21st Century*. Retrieved from <http://ecdc.syr.edu/wp-content/uploads/Common-Core-bulletin1-1.pdf>

- Morris, D. (2017). *Teaching self-efficacy*. Retrieved from <http://education.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-86>. doi: 10.1093/acrefore/9780190264093.013.86
- Pisano, G. P. (2019). *The hard truth about innovative cultures*. Harvard Business Review, January-February. Retrieved from <https://hbr.org/2019/01/the-hard-truth-about-innovative-cultures>
- Samuelsson, I. P., Carlsson, M. A., Olssen, B., Pramling, N., & Wallerstedt, C. (2009). The art of teaching children the arts: Music, dance, and poetry with children aged 2-8 years old. *International Journal of Early Years Education*, 17(2), 119-135. doi: 10.1080/09669760902982323
- Schirmacher, R. & Fox, J. E. (2011). *Art and creative development for young children*. (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Schleder, K. S., & Stoltz, T. (2014). Art just for artists? Considerations based on R. Steiner. *Research on Steiner Education*, 5, 112e120. Retrieved from <http://www.rosejournal.com/index.php/rose/article/view/212>.